

Frågelista 27. Åkerns Beredning

Blekinge
MedelstadsTving
—

Ida Mattsson

1948.

Dä gemensamma namnet på verktyg
vid jordans bearbetning var
jordbruksverktyg

Flanndreskap. gysca används te att
rotkagga trä och burka mä kring
åkrarna nä de skulle höstplöa de
te en gammal appleten bolypse s. k.
bratypse

Nä di hadde dikat på leäjae o dä
va stora leäkote i dikervallen
dä hadde de en träklubba o bultad
sänne kokena mä. Hackar

hackar användas många olika stora
flåhackar som di hackade mä
nä de bröt åke på nylan o i
mosa Karpen hadde di te o karpa

i joran mä dä som va katt o nä
 di dikade. En breä hacka användes
 te o hacka ne sä mä kring stena o
 te o hacka dikerrena mä en smale
 spetsie hacka används te o kypa
päen mä två olika hackor en med
 två hoen och en med tre hadde -de te
 o riva upp päen mä i forena nä
 -de köe upp päen mä kärsta menn
 för långt tebaka i tien ja skulle
 tro sådär i metten på 1800-talet -dä
köde -de inte upp pänen mä kärsta
 utan -dä hackade -de upp -dän mä
 breä hackor.

Krattor va helt ä trä -de gick
 te märkan o letade upp -dän
 -de letade upp en liten -gran mä
 många grenar på o hogde ne.

den ena rian kvistade de helt o så
 hogde de i toppen den andra rian
kvistade de te de fick så där en
 tolv trättan grenar igen så hugde
 de i grenarna så då ble lagom
 långa krattpinna o så va krattan
 färdig en liknande kratta Joe de
 te o haka i dynga mäs från
 lasset men den va menne o hadde
 ett kattare skaft. Den stora krattan
 hadde märt turpvara som inte
 hadde noen äk o tjära jaran mäs
 de hadde na te o kratta ne så
 mäs noen bonge hadde na och så
 te o kratta ne så mäs runtkring
 stenarna mäs ett annat reskap
 hadde de den liknade en hörna
 och benämndes för hölja men den

va grovaran jode än härivan den
 hadde ett rakt gröft huel o skapitet
 va klöft i övre ännen o isätt i
huet o så hadde den en ätta
 tie stycken grova pinna den
 använde de på hörten nå de hadde
 sått rog o köt vannfore då rev
 di opp jaran ifrån vannforan
måna. Ett litet restkap hadde de nå
 di sådde rotsaksprä då liknade
höljan men den va minne o hadde
 bara tre pinna de rev rännena i
rotsaksrängen te fröet må pinna
 o så höljde de må huet. En
uppleten laguskärt hadde de te
 o sappa i såan i stenana
må nå di hadde sått.

Grepar mock och dyngreper var

helt i trä men tre koen, de gravgrepe
 hadde di som järnkodda men på
 -attahundratalets senare hälft kom
järnkodda grepen helt i bruk.

Spade så sent som i slutet på 1800-
 talet lär ha funnits mockspade helt i
 trä men tidian hadde de träspade
 te o grava mä också menn di va
 järnkodda och nu på 1900-talet ha
 di mockskypel en varse bres spade
 te o grava mä tre olika spade
 nä di dikade nä di rönsa upp
 uppna dike ha di två olika spade
 en bres varse spade te o järna
slanten mä en bres spade mä kroat
 skapt te o rönsa upp i butten
 mä nä di dikade täckdike hadde
 di smalerans spade.

Spett te o bryta sten mä hadde
 di tre olika jänspett ett stort ett
 lite menne och ett litet som di
 kunne hantera bara mä en näve s. k
skrotspett o så hadde di en stor
stenvä (väg) en stor trästång klädde
 mä järn som di fick va två man
 te o hantera o så hadde di jänskodda
träklumpar te brott.

Gläggor nä di joe tefällia ventevaja
 i märkan så de kunne köra ve då
 hadde di en stor jänklomma s. k
kattskale te o slo ä rassa stena
 mä. nä di borrhade sten hadde di
 två olika stenläggare en liten
 som en man kunne hantera mä
 en näve kan höll i baet mä den
 ene näven o slo mä den andre.

en större slägga som -di använde
 nå -di va två te -o borra sten en höll
 i baet -o en slo må släggan. -o så
 hadde -di en stensätt. han hadde en
 bree hammare -o så va han varre i
 -den andre ännen -den använde -di nå
 -di lae fine stennul -o grunn te hur
 en man höll sätten på stenen -o en
 slo må en slägga på sätten te -di
 fick stenen jämme -o fine som -di
 ville ha -an.

Stendröga -di joe -di olika en -del
 va inopastana -o tre järnbestana
 ekstocka må tvårläre imellan
 en -del joe -di -o plänke en sten-
 bjän joe -di -o plänke -den lae -di
 på en tvåberäng -o så fick -di
 rulla upp stenana på ekstane

En liten stenkärva på bygdespräket
kallade stenräv använde torpna
då va en liten kärva jode mä två
skalmar mä tvårläre emellan o ett
litet järnkott träjul te o skuta
frampför sig.

Kärredskap skaklarna joer i di
fläskafall av mas arunebjörk. för i
tien joer repen hemma i tåe och
nu köper de i bodena så va då
enbets och tvåbets svänglar och den
store di hadde nå di köle tre hästa
kallas för hammel beslag på mitten
i svängellen kallas för haukrök
sprängbumen sitter fast vid
rangen där knäpper svänglarna
fast. man hadde mäkla på
svänglarna och dragkrök på

häv o plo. Fästelstäng eller styr-
stäng ä stängan som sätter fast ve-
vängen nä de köe träbet. Drätt eller
drög är ett redskap som di använde
på vintern nä de köe i märkan.

Krok de olika benämningar på
krok va ärjekrok enbetskrok i vissa
fall va kroken jode helt ä trä
billen också. billen va jode ä
vildapel eller aventroke annes va
han ä jän. nam på kroken delar
va vise styre hängtag och bill
kroken används te lättare arbete
att kroka fäen (kypa) o ärja upp
fänajai på kösten.

Arder likna kroken men dä ä
större och har två skalmar en
större kropp och en bil ä stäl.

Plögen. Här i Blekinge använde de skumplogen ingan olivplögen kom i bruk de olika delarna var hängtag skalmar vänskiva till kniv ären, när en plöbill ble sletten så hade de inte smeen o lät värna där plögen o alla andra jacobbrukreskap skulle vara omme tak gylafter rannes fick husbannen en örfil i tumben.

Gladd sladd använde de te o jämna ut plötiltan när när de hade plöat en träsladden var jode i två tehogga trästocka o så var de släre iborrade på trären i den botten o var norna harvpinna o den främre biten var slätte o så var de en jänkättning fastgjorde i den främre biten te o första i svänglen. när de

käde mä sladden så lax -di en plank-
bit på o så sta käen på -den nä kan
kåde.

Harven den älska kända harven va en
slättharv den va jode ä fyra bok-
klava mä fäm pinna i val klave -o
så en jännälä te o spänna föe i.
och så va dä leaharven -den va jode
som slättharven fast två sådna
ihoparatta mä en jänten som -di ratte
i hal som va borrade i harvbolen.
och så va dä mylharven -den va
jode ä tre böle -de två va ihoparatta
dä framme te en spets -o -den tredje
bolen satt på tvären -dä bak -o
så va dä små böle på tvären -där
inällan -o så va dä små jänbilla
fastaratta i bolen så va dä en.

jännälä dä framme te o spänna föä
 i o ett hängtag i trä dä back o så
 hadde de en jänkättig te drag nä de
 köde mä oca. Ville di ha karwan te
 o gå jyft så hadde di ett långt drag
 skulle han gå grunt hadde di ett katt
 den karwan hadde de te o mylla ne
 så mä.

Vält eller äkerkubb va två olika
 joda i ek eller bok en hele kubb
 bestaen mä jänringa i ännana och
 två jäntena istaena te o göra fast
 skaklarna i en va jode i två
 minne kubba fastsatta på en jänasel
 så de kunne rulla lätt och så en
 träram och ett säte i mitten te o
 äka på o så skakla fastsatta.
 Jorän kubbadet nä di hadde rätt

Mullskopa mullskoppar hadde di te o
 köra ut -dikesvall -o jõe från rena -o
 sådant. den va jõe helt -å trä. denn
 hadde två side -o en -gavel och så va
 -den uppen framtil. sidene va jõe
 så -di va högran baktil och så
 -giak -de en smula te spets utåt.

Brädene va tunnuggna och klädda
 mä jänskene framtil för -den skulle
 -gå lättran ner i joran och så va
 -lä ett häntag -lä bak nå -di skulle
 stjälpå -å joran. jõebruksrestkopen
 hadde di favarade under vinten i en
 uppen vångrot byggde ve en lagår-
 -gavel.

Åker åker benämes all odlad jõe
 fält -o jäl va benämning på stora
 -åkerarial remsa va en smale.

åkerbit en trekantig åkerbit benämner
 för hyna. tey lade di upp nå di plöade
land var en liten åkerbit som va prätt
 nå t. ex. ätte roe ella präen. (besitt med fö)

Plöja härtplöa stubbe o gräsvall jae
 de så foet som di hadde kö o så inne
 pänajoran plöade de nå pänen va upp-
 plackada. Den joran som skulle stå på
 väran skulle inte plöas - då utan i
 viss-a fall om då frös te på hästen så
 di inte kann o plöa na då. Flur
 många personer som hjälptes - åt då
 va olika allt ätte som gärande va
 stora till. Va då tungt jae som lera
 o sådant fick di ha parhästa o osca
 va då lätte kunne di ha bara en härt
 Va då en som va vane ve o plöa så
 skötte han både hästa o plöa. Hadde

-de en gammal oppsletten plo som inte
vände då fick en gå o trampa te plotillbar
anner inte. Arbetstiden va ifrån då va just
på manen te skunt på kvällen. Höstploningen
måtte va slut te första Novämbar.

Allhålgonda då ble då nälnamärsknera
då började vintern för allvar. En läjde
kåe brukade få b-dale om daen. Va joran
stenfri brukade di ploa en tunnland
fö daen må ett par hästa menn må oca
va då ju mindre. Lära va denn ränna
som ble då ploen gick fram tilta va
den som ploen ska.

Fegläggning nå di började o ploa ett
fält så lae di först upp te gryggen
di stegade först 6 a 7 steg som di
skulle ha te venstege sen va då
-allt ätte som fältet va spelt te

va då ett litet fält så stegade di
 o beräknade så di fick ryggen i
 mitten di stegade då i båda ännan.
 så satte di en käpp i val ännan o
 en på mitten då ryggen skulle va.
 så hadde di riktning på dom på di
 skulle kunna köra rätt. Gå lae di
 upp ryggen på så sätt att di pload
 upp två tilte som di lae mot varandra
 och så fortsatte di o pload o vände
 åt höger te hela fältet va uppload
 och så pload di vänstegen sist.
 Vid då ett större fält så stegade
 di många tega och pload på
 samma sätt.

Fråda på en trå hadde di få te
 o beta på då inte ogräset skulle
 växa så möe. Koningen på träan

va olika allt att som då va mäl
 ogräs te; de karvade ^{ärskörde} ältjörde o plöade
 an vatanat. Nå hä o så va inne så
 skulle de göra träan fädie - den skulle
 va fädie te rågröningen. Di fick plöa
 o karva o rivaitkap ogrärrötte o bränna
 upp te di fick joran ren. Stenanna
 som va på träan bröt di också upp
 - di som va små bröt - di upp må
 jämspett o sterrä di som va stora
 sprängde di. Ingar dynamiten kom i
 bruk sprängde di må bärgkrudd.
 Nå - di laddade ett kruddskott så
 lae di först ne kruddet sear s-atte di
 ne stubinträen så stoppade di ne
 lite pappe och så krossade di lite
 gammel tegelsten eller annan små-
 sten o så hadde di ett smalt sten-

Var te laddstake te o packa ne sten-
skravlet mä te sprängbolet blev fullt
-då va skottet fädit o skuta stenana
-grarve di dilr ne i stendike en del
lue di stennura o stenröse ä. En
träa dikade alltid dels täckdike
-dels läggadike täckdiken dikade di i
-alla sjakene på träan. Här i blekinge
hadde di visserligen lejda kära te o
-dika menn di va käri från trakten
-dikningsarbetet var mycke strängt
och noga dä måste vara vana kära
te o uteföra dö. När di skulle börja
ett nytt dike måste di ha diknings-
-lina fö di skulle kunna dika rätt
så te di först ä matjoran o köde ut
o sedan te di på ljupet. ett uppet
-dike skulle ha slänt på båda side.

De diket lämnade di en ren på onjepär
 en halv meters bredd som di skäddde nä
 på på hösten skulle alla gamla diken
 räddas upp o alla burka suggas ne.
 ett skeljedike skulle va menst två mete
 brett en kanal över tre. På trääd o i
 övrigt vattensjuk jae dikade di täckdike
 Ingar lerrören kom i bruk fälld di
 diket nä sten överst lae di koggsomar
 o nä jae alla övrest. När lerrören
 kom i bruk nä fick di dika smalaran
 dike te som än te stenen. Lerrören kom
 i bruk i mitten på 1800-talet. Dikervallen
 planerade di ä nä mullskopa va där
 på bred dikerren nä backade di upp
 den nä fläckacka ett dike nä te ha
 undefall anner ble dä backvatten.
 Braa över dike hade di många olika

-alltätte som diket va stoet te ett stoet
 -dike hadde di balke o plänke te en del
 -dike murade di stenpallo o så lae plänke
 över små dike te di långa flata stena
 o lae derekt på joran över diket.

Fädynga -anslag di för o va fetast
 -den lae di på skrine joe. Härta fäl
 o grisa gödels lae di på masa o
feteran joe. däl gödslen förvarades
 kallade di fö dyngsta vattnet som ble
dyngplurraravn arka brände di i
märkan o sådde på masa som gädning
stenamas plockade di o käde i dyng-
stavn fö o drya ut dyngan må kalk
 na di använt i århundranden men
 konstjödning kom till först senare.
Gädselkörning den brädaste tiden för
gädselkörning var på hösten nå di

skulle köra ut göddet till rog vid
 -gödselkörningen hade de dyngsäte och
 en lösttagbar ram som de hade på
 sätet och så grepe de och ladda dynga
 mä fruntimer hjälpte också de mä
 och ladda dynga dyngan las i små
 fälle på åkren och så sprättades
 ut mä grepe dyngklumparna som
 ble stora fruntimer och barn sönder
 med en klynie på klumpade dynga.
 På vintern kördes dyngan ut och
 las i stora komposter på åkren och
 tåkter mä jol i äldre tid tillvaratogs
 inte dyngapluravannet dyngan
 plöjdes ne och dils kördes ne mä ä
 Vår och Höstvädd

-gemensamt namn för vårarbetet var
 vårbruket motsvarande nam på

hösten va nu -ä -lä ti -o -så hösts-äan
 uttryck för att vären kunde börja.
 nu ree joran rej motsatsen joran
 klampa ve så då -gäe inte -o börja
 -än. namn på uträdet va säasä.
 Den joran som di skulle så på vären
 som va höstpload karvade di två
 -gånge föst mä en krökjinnakare på
skrä och så slättkarvade di så
 sådde di och så myllade de ne säan
 mä en myllkarv. Att kära från den
 ene -ämen te den andre med karven
 kallades ett drag, lämnade di en bit
 okarvad mällan två drag kallades
 lä en spickgädda. Va där nonna
 körve som inte ble sömnekarvade
 så småkackade de dom. Väers-äan
 skulle sås i sannanvinn nä -dä va

nyttänenin. Lådan kördes ut till åkren
 säckarna sattes ve en ren och så bar
 di säden till den som sådde. För då
 märsta va då husbonden som sådde
 eller någon äldre erfaren kar. Lå föd-
 rads vana o så må båda händerna
 amars sådde di bara må en. Lärskäppan
 va jade utå bläckplåt oval och så
 va kon svängd på den sidan som
 skulle va mot kroppen så va där tre
 äglor en i val ännen och en på mitten
 så hadde di en rem om nacken o så
 fäst i äglorna så hadde di en rem
 om livet och så hadde di ett snöre
 fäst i remman om livet så hadde
 en krok i den ene ännen o så fäste
 di den i äglan på mitten. Läningsmas-
 kiner kom i bruk i slutet å 1800-talet

När -di skulle så så fjärfade di
 ätern först -di berättade två kast
 te en tege fjärjen drog di må spetsen
 på trärkon. Gräsfrö myllads -aldrig
 ned -då såddes i rogen -om våren och
 -då såddes också i vårsäd -alle så
kubbades nå -den va sådde. Hadde -di
 sätt rog på mose -o -då pros möe
 på våran så jan välte upp -då
kubbade -di rogen på våran. När
 -då va barvente men proset fick
 päen beta på rogen. Endast nå -di
 hadde sätt rog på körten ködes
vampore kanten på vamporan drogs
 -o må en kölja kölja rog. Arte såddes
 -och bönor sätter bönorna skulle sättas
Beddaen -ärterna skulle sås i nyttänning
annes ble -di stenlöpa -då kakte -di

-alri, -ärtena ris-ads. Roene s-äddes på
brona -de haggde ne i märkan -o brände
 -då ble -då en brone -då s-attes påen -o
 s-äddes roe, rapröet ka -di i munnen -o
 spottade ut -då nä -di s-ädde -då s-ä
 skulle -di ka en sockebit i munnen för roene
 skulle bli söta. Linfräet skulle s-äs
 Karolinadaen. Kullgården eller (trädgå-
 rdstäppan) sköttes helt av fruntimer
 den gödrlads på hästen m-ä köns-gödd
 -o s-ä djupgrävdes på våran. Pånen
 skulle s-ättas i nine vicke för -di skull
 bli god -di s-atte -dam m-ä -äl -o gödrla-
 -de -derekt i foran -de skulle s-ättas i
 varannan for va -då stora påen s-ä
 skulle -de skäras -då va en konst -o
 skära påen -då skulle va ögen på
 båda halvorna s-ä skulle -de läggas i soalen